

Т. С. Рафаловська

*Житомирський державний університет
імені І. Франка*

*Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент Соловйова Л. Ф.*

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПОЛІТКОРЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Постановка проблеми. У сучасних лінгвістичних розвідках значна увага приділяється дослідженню явища політичної коректності та засобам її вираження в різних мовах.

В основі політичної коректності закладений механізм евфемізації, який допомагає досягнути сутність мовної культури і використовуваних в ній комунікативних стратегій. Термін виник в США в кінці 70-х – на початку 80-х років ХХ століття, адже саме там темношкіре населення потерпало від дискримінації і принизливого ставлення.

Недостатня дослідженість політкоректної лексики з точки зору її функціонування в сучасній англійській мові, можливість аналізу політкоректності як особливої норми мовної поведінки зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає у виявленні та аналізі вживання політкоректної лексики в сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення цього питання зробили вітчизняні лінгвісти А.В. Остроух [6], Ю.Л. Гуманова [1], С.Г. Тер-Мінасова [7], О.В. Шляхтіна [9], М.Г. Комлев [4], Л.В. Зайко [3]. Необхідно також зазначити наукові праці М.Ю. Палажченко, Л.В. Мерзлякової, Л.В. Цурикової, які замість терміну "політична коректність" пропонують використовувати термін "мовний такт" (linguistic tact) як більш прийнятний по відношенню до сфери мови [8].

За С. Г. Тер-Мінасовою спроба знайти інші способи мовного вираження, які не зачіпають почуття і гідність людини, щодо її соціального статусу, віку, зовнішності, расової та статеві приналежності, і т. д. – це те, в чому виражається політична коректність. Вона реалізується, головним чином, в англійській мові, що говорить про високу соціальну культуру, а також ідеологію та менталітет суспільства, де в центрі стоїть людина та її потреби [7].

Виклад основного матеріалу. Політична коректність (також політкоректність, від англійського politically correct, PC) – практика прямої або опосередкованої заборони на висловлення окремих суджень, оприлюднення фактів, використання слів та виразів, які вважаються

образливими для окремих суспільних груп, виокремлених по ознакам раси, статі, віку, віросповідання, орієнтації і т.д. [4].

Політична коректність – зароджене в США поняття, гасло, що демонструє ліберальну спрямованість сучасної американської політики. Політкоректність має справу не стільки зі змістом, скільки з символічними образами і коректуванням мовного коду. Мова декорується знаками антирасизму, терпимого ставлення до національних та сексуальних меншин, боротьби проти СНІДу [4].

На рівні мови політична коректність забезпечується в більшості випадків за допомогою евфемії, тобто заміни непристойних або недоречних слів і виразів на нейтральне за змістом і емоційному забарвленню слово або описовий вираз. Найчастіше політично коректні одиниці зустрічаються в публічних виступах чи текстах газет, журналів, але з часом найбільш популярні приживаються і в розмовній мові.

За останні роки політично коректна лексика значно розширила свої кордони. Її можна об'єднати в групи, залежно від того, якого саме виду дискримінації необхідно уникнути [5].

1) Назви представників корінних народів та етнічних меншин. Цей вид дискримінації носить назву «racism» в англійській мові. Напевно, саме про цю групу слів думаємо ми в першу чергу, коли чуємо про політичну коректність. Але лексика, яку можна віднести до цієї групи, давно вже вийшла за рамки відомих більшості Afro-American замість Negro:

black – African American/ member of the African diaspora, Oriental – Asian, Jew – Jewish person, Hispanic – Latino, Eskimo – Native Alaskan, Indian/ American Indian – Native American/ indigenous person/ First nations (Canadian usage), tribe – people, colored – person of color.

2) Лексичні одиниці, спрямовані проти сексизму в мові. Наявність в англійській мові великої кількості форм чоловічого роду стало темою багатьох дискусій і суперечок. Феміністки звинуватили англійську мову в сексизмі. Навіть були спроби створити заміники слова *woman*, які не є похідними від *man* – *womyn*, *wimmin*, *wimyn*, *womon*. З часом почалися активні пошуки нейтральних лексичних одиниць:

actor/ actress – actron, businessman – businessperson, cameraman – cameraperson/ camera operator, chairman – chairperson/ chair, doorman – access controller, fireman – fire fighter, steward (– ess) – flight attendant, milkman – milkperson, mailman – mail carrier, Miss / mrs – Ms, policeman – police officer, spokesman – spokesperson, he or she – they, waiter/ waitress – waitron.

3) Лексичні одиниці, що використовуються для підвищення престижу окремих професій. Такі евфемістичні заміни підкреслюють важливість людей, відповідальних за прибирання, допомагають прибрати негативне ставлення до людей, що займаються деякими видами діяльності:

janitor – environmental hygienist, automobile mechanic – automobile engineer/ engine redesigner/ vehicular consultant, undertaker – funeral director, garbage collector – sanitation engineer/ garbologist, prostitute – sex care provider/ sex worker.

4) Лексичні одиниці, що асоціюються з фізичними або розумовими відхиленнями. У англійській мові політкоректні висловлювання цієї групи утворюються за допомогою приставки – *challenged*. Вона витіснила колись цілком прийнятні «*handicapped*» чи «*disabled*», які підкреслюють повну відсутність тієї чи іншої фізичної можливості у людини:

the disabled/ the handicapped/ the impaired – differently abled/ physically different/ physically challenged/ people with disabilities, fat – full-figured/ big-boned, bald – hair disadvantaged/ follicularly challenged, deaf – hearing impaired/ aurally inconvenienced, nearsighted, farsighted – optically inconvenienced/ optically challenged, the mentally handicapped/ the retarded – learning disabled/ people with learning difficulties/ mentally challenged/ special, blemishes – misperfections, dumb – speech impaired, short – vertically challenged, blind – unseeing/ visually challenged.

5) Лексичні одиниці, пов'язані з бідністю. Така лексика замінює слова, які, описуючи фінансовий статус людини, викликають неприємні асоціації. Тому, щоб не образити свого співрозмовника, натякаючи на його скрутне фінансове становище, політкоректно вживати наступні вирази:

the poor – the deprived/ the disadvantaged/ the low-income/ the needy/ the ill-provided/ the socially deprived/ the underprivileged.

6) Назви представників різних вікових груп. Вікова дискримінація називається «*ageism*» і найчастіше стосується поваги до людей похилого віку:

old/ elderly – golden– ager/ mature/ middlecence/ an older person/ senior/ third age.

7) Лексичні одиниці, пов'язані з сексуальною сферою:

homosexual – gay/ LGBT person (lesbian, gay, bisexual, or transgendered), sexual preference – sexual orientation.

8) Явища, що відносяться до сім'ї та шлюбу:

mother – biological mother, housewife – homemaker, father/ mother – parent 1/ parent 2, husband/ wife – partner/ companion, unmarried mother – single parent household.

Бажання дотриматись політкоректності в релігійній сфері призвело до того, що в деяких англomовних країнах традиційне побажання "Merry Christmas" ("Веселого Різдва") стали часто замінювати на "Happy Holidays" ("Щасливих свят") у випадках, коли воно адресується людям невідомого віросповідання (наприклад, до широкої публіки), і хоча 96 % американців святкують Різдво, на вітальних листівках, які розсилає Білий дім, в останні роки цього слова не зустрінеш [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, політично коректні лексичні одиниці виникли як евфемізми, що мали на меті уникнути вживання слів, що підкреслюють ті чи інші випадки нерівності між людьми, наприклад расової, гендерної нерівності, фізичні чи психічні вади.

Таким чином, можна говорити про необхідність подальшого дослідження мовних засобів вираження політкоректності у сучасній англійській мові, оскільки розкриття даного питання дає можливість уникати конфліктів у міжкультурному спілкуванні та значно полегшити комунікацію між різними соціальними групами.

Список використаної літератури

1. Гуманова Ю. Л. Политическая корректность как социологический процесс: (на прим. США): автореф. дис. на соиск. учёной степени канд. социол. наук: спец. 22.00.04 "Социальные структуры, социальные институты и процессы" / Ю. Л. Гуманова. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 1999. – 36 с.
2. Завадська О. В. Пейоративний аспект політкоректності / О. В. Завадська // *Studia Linguistica*. – 2011. – Вип. 5, Ч. 2. – С. 350–356.
3. Зайко Л.В. Політкоректна англійська номінація: семантичний зсув від евфемізмів до дисфемізмів / Л.В. Зайко // *Актуальні питання філології: Збірник наукових праць*. Вип. 2. - К.: КиМУ, 2011. - С.101- 107.
4. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов / Н. Г. Комлев. – М.: Эксмо-пресс, 1999. – 672 с.
5. Лисова Е. В. Политическая корректность как объект исследования / Е. В. Лисова. // *Военно-технический университет Министерства обороны Российской Федерации (Балашиха)*. – 2014. – №1. – С. 76–79.
6. Остроух А. В. Политическая корректность в США: культурологический аспект проблемы: дис. на соиск. учёной степени канд. культурологии: спец. 24.00.02 "Историческая культурология" / А. В. Остроух – М., 1998. –179 с.
7. Тер-Мінасова С.Г. Мова і міжкультурна комунікація / Тер-Мінасова С.Г. . – М.: Слово, 2000. – 624 с.
8. Цурикова Л.В. Политическая корректность как социокультурный и прагмалингвистический феномен / Л.В. Цурикова // *Эссе о социальной власти языка*. – Воронеж, 2001. – С.94 – 102.
9. Шляхтина Е. В. Языковой аспект политкорректности в англоязычной и русской культурах: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 "Теория языка" / Е. В. Шляхтина. – Ярославль, 2009. – 24 с.